

Σημέλα-Μελίνα Σ. ΣιδηροπούλουΨΥΧΟΛΟΓΟΣ, MSC C. ΔΙΚΑΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ &
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ ΔΙΚΑΝΙΚΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝ. SHEFFIELD

Νέες επιστήμες στην υπηρεσία της καταπολέμησης του εγκλήματος

Δικανική και Εγκληματολογική Ψυχολογία

Η επιστήμη της δικανικής και εγκληματολογικής ψυχολογίας είναι μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες του 21ου αιώνα. Αν και έννοιες αυτής χρησιμοποιούνται από τον 14ο αιώνα (αρχής γενομένης με την εισαγωγή του όρου 'ακαταλόγιστο'), αποτελεί ξεχωριστό κλάδο της ψυχολογίας μόλις τα τελευταία 20 χρόνια. Σήμερα προσφέρει τις γνώσεις και την βοήθειά της στην καταπολέμηση του εγκλήματος μέσα από τρεις σαφώς διαχωρισμένες ειδικότητες:

▶ **Την Δικανική Ψυχολογία και Νόμος**, με κύριο αντικείμενο εργασίας τον παραβάτη κατά τις δικαστικές διαδικασίες (εκτιμήσεις, πραγματογνωμοσύνες, προτάσεις ποινών κτλ). Από τους βασικούς συνεργάτες αποτελούν οι Δικαστές, Ανακριτές και οι δικηγόροι.

▶ **Την Κλινική Δικανική Ψυχολογία**, με κύριο αντικείμενο τον παραβάτη που έχει καταδικαστεί αλλά και ήδη έχει διαγνωσθεί με κάποιου είδους ψυχικής διαταραχής και βρίσκεται σε ειδική πτέρυγα νοσοκομείου ή σωφρονιστικού ιδρύματος. Απαραίτητη θεωρείται η αποδοτική συνεργασία με τους ειδικούς ψυχιάτρους και νοσηλευτές, καθώς και με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους.

▶ **Την Δικανική Ψυχολογία και Εγκληματολογική Έρευνα**, με κύριο αντικείμενο τον παραβάτη πριν και κατά την διάρκεια της παραβατικής-εγκληματικής πράξης, πάντα σε συνεργασία με τις Αστυνομικές Αρχές.

Στην Ευρώπη υπάρχουν 4 πανεπιστήμια που παρέχουν έναν από τους ανωτέρω μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών (MSc), ενώ δημιουργούνται διαρκώς και σεμινάρια ή εκπαιδεύσεις σχετικές με την κάθε ειδικότητα. Αν και υπάρχουν βασικές αρχές της δικανικής και εγκληματολογικής ψυχολογίας οι οποίες έχουν παγκόσμια ή πανευρωπαϊκή εφαρμογή, τα σεμινάρια και οι πρακτικές εκπαιδεύσεις προτιμούνται να πραγματοποιούνται στην χώρα που θα βρουν εφαρμογή από τον ειδικό ψυχολόγο. Με αυτόν τον τρόπο η θεωρητική εκπαίδευση συνδυάζεται με πρακτικές που ακολουθεί το εκάστοτε Αστυνομικό ή Δικαστικό σύστημα και αντιστοιχούν στα ανάλογα κοινωνικά και πολιτισμικά

πλαίσια. Επίσης, η συνδυαστική πρακτική εκπαίδευση συμβάλει στην κατανόηση του ρόλου του δικανικού και εγκληματολογικού ψυχολόγου και δημιουργεί ή ενισχύει τους δεσμούς επικοινωνίας μεταξύ όσων θα χρειαστεί να συνεργαστούν σε μελλοντικές εγκληματολογικές υποθέσεις.

Η Δικανική Ψυχολογία και Εγκληματολογική Έρευνα
Παραδοσιακά, η συμβολή της ψυχολογίας στις έρευνες της Αστυνομίας είναι η δημιουργία προφίλ του εγκληματία. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, ο Βρετανός ψυχολόγος David Canter (με αφορμή την συμμετοχή του στην έρευνα για τον εντοπισμό του κατ' επανάληψη βιαστή και δολοφόνου John Duffy) πρότεινε ότι η ψυχολογία μπορεί να προσφέρει πολλά περισσότερα από το να παράγει ψυχολογικά προφίλ (Norris, 2005). Ο ίδιος στο συγκεκριμένο περιστατικό συμμετείχε (εκτός από το προβλεπόμενο καθήκον του να 'χαρτογραφήσει' ψυχολογικά τον δράστη) στην οργάνωση των ομάδων έρευνας, στην συνέντευξη των αυτοπτών μαρτύρων και στην διαχείριση των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Έκτοτε η δημιουργία ψυχολογικού προφίλ αποτελεί ένα από τα καθήκοντα ενός ψυχολόγου με ειδικότητα Δικανικής Ψυχολογίας και Εγκληματολογικών Ερευνών (ΔΨΕΕ), τα οποία διευρύνθηκαν σε όλη σχεδόν την πορεία ενός εγκλήματος και του εγκληματία.

Το έγκλημα

Αν και για την Αστυνομία δεν θεωρείται ότι ξεκινάει η εγκληματολογική διαδικασία μέχρι να αναφερθεί ένα έγκλημα, η δουλειά του ΔΨΕΕ ξεκινάει πολύ νωρίτερα. Ενδιαφέρεται για το ποιός και πώς μπορεί να διαπράξει έγκλημα, και ο ειδικός ψυχολόγος το πραγματοποιεί μέσω της επιστημονικής έρευνας και της στατιστικής ανάλυσης. Η έρευνα εστιάζεται στους διάφορους παράγοντες (εσωτερικούς και εξωτερικούς του ατόμου) και το πώς αυτοί συνδέονται στην ζωή κάποιου έτσι ώστε να τον οδηγήσουν να εγκληματίσει. Ο ΔΨΕΕ εκπαιδεύεται και εφαρμόζει ως επί το πλείστον ποιοτικές αντί των

ποσοτικών μεθόδων συλλογής δεδομένων και ανάλυσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα συλλεγόμενα στατιστικά στοιχεία μπορούν να μεταφραστούν από αριθμούς σε χαρακτηριστικά των εγκληματιών όπως προσωπικότητας, προτιμήσεων, συμπεριφορών και τάσεων. Κύρια χρήση αυτού του καθήκοντος του ΔΨΕΕ αποτελεί η δημιουργία προτάσεων-μέτρων πρόληψης της εγκληματικότητας, αλλά και η ευκολότερη κατανόηση μελλοντικών εγκληματικών πράξεων.

Η διερεύνηση του εγκλήματος

Κατά την διερεύνηση ενός εγκλήματος, ο ΔΨΕΕ καλείται να παρέχει τις υπηρεσίες του σε διάφορα επίπεδα. Ενδεικτικά αυτών είναι η υποστήριξη στην ερευνητική ομάδα (πχ με προτάσεις για βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ ομάδων σε σχέση με το τρέχον περιστατικό), η δημιουργία ψυχολογικού και συμπεριφορικού προφίλ του εγκληματία, η πρόταση για ή και αυτοπροσώπως εφαρμογή τεχνικών συνέντευξης θυμάτων και μαρτύρων, και η συμβολή του στις μεθόδους εκμείωσης πληροφοριών από υπόπτους. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η εξειδίκευση του ΔΨΕΕ και σε περιπτώσεις ενεργών εγκλημάτων και διαχειρίσεις κρίσεων, όπως τρομοκρατικές ενέργειες, ομηρίες και απαγωγές λόγω της εκπαίδευσής του στις διαπραγματευτικές τακτικές και ικανότητες. Πρόσφατα δεδομένα υποστηρίζουν ότι σημειώνονται θετικές διαφορές στα στάδια διερεύνησης ενός εγκλήματος, ανάλογα από την παρέμβαση ή μη του ειδικού ψυχολόγου. Σε μια από τις σχετικές μελέτες Αστυνομικοί ερευνητές αναφέρουν ότι παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στις πληροφορίες που λαμβάνονται από τους αυτόπτες μάρτυρες, όχι τόσο στην ποσότητα αλλά περισσότερο στην ποιότητα αυτών, με την χρήση των μεθόδων της εγκληματολογικής ψυχολογίας (Compo, Gregory, & Fisher, 2012). Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων του ΔΨΕΕ διασφαλίζεται από την χρήση δομημένων και διαρκώς αναβαθμιζόμενων ψυχολογικών εργαλείων και τεχνικών.

Η δικαστική διαδικασία

Στην δικαστική διαδικασία ο ΔΨΕΕ αποτελεί ειδικό σύμ-

βουλο, παρέχοντας κλινικά, στατιστικά ή επί του συγκεκριμένου εγκλήματος στοιχεία. Επίσης μπορεί να συμβάλει στην προετοιμασία του θύματος και των μαρτύρων για την διαδικασία της κατάθεσης, παρέχοντας καθοδήγηση και υποστήριξη.

Θεραπεία και αναμόρφωση του εγκληματία

Ένας ΔΨΕΕ καλείται να πραγματοποιήσει εκτίμηση ρίσκου σε κάποιον κατάδικο (καθορίζοντας το επίπεδο που βρίσκεται όσον αφορά τον εαυτό του και την κοινωνία), να καθορίσει την δυνατότητα για παρέμβαση/θεραπεία/αναμόρφωση, και να διερευνήσει την πιθανότητα επανάληψης της εγκληματικής συμπεριφοράς. Αφού πραγματοποιηθεί εκτίμηση ρίσκου, σε πολλές περιπτώσεις ο ΔΨΕΕ σχεδιάζει ή/και εφαρμόζει παρεμβάσεις στοχεύοντας στην ελαχιστοποίηση των παραγόντων που μπορεί να ωθήσουν το άτομο στην συνέχιση και κλιμάκωση της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Η αύξηση της εγκληματικότητας παγκοσμίως δημιούργησε την ανάγκη να προστεθεί η Δικανική και Εγκληματολογική Ψυχολογία με τις επιμέρους ειδικότητές της σε όσους καταπολεμούν αυτές τις πράξεις. Η ίδια ανάγκη επιτάσσει τον συνδυασμό των δυνάμεων των Αρχών που καταπολεμούν το έγκλημα με αυτή του Δικανικού και Εγκληματολογικού Ψυχολόγου με στόχο την κατανόηση της διαρκώς μεταβαλλόμενης εγκληματικής συμπεριφοράς στο βέλτιστο και με απώτερο σκοπό, όπου αυτό είναι δυνατό, την παρέμβαση για την μείωσή της. **1**

Βιβλιογραφία

Compo, N. S., Gregory, A. H., & Fisher, R. (2012). Interviewing behaviors in police investigators: a field study of a current US sample. *Psychology, Crime & Law*, 18, σελ 359-375
Norris, G. (2005). Chapter 1: criminal profiling: a continuing history, σελ7. Στο *Serial Crime* της Wayne Petherick.
University of Liverpool (2011). What is Forensic Psychology and Criminal Investigation. <http://www.liv.ac.uk>